

Escena d'enterrament, amb la presència del capellà.

Dibuix procedent de Dolça Catalunya Vol. 15, Tradicions i Llegendes, 1982

caixa damunt el que en deien el llit dels morts, o bé, si es tractava d'una casa de pagès allunyada del poble, lligaven el pal samaler a la caixa per tal de carregar-se-la sobre les espatlles. Mentrestant, el capellà resava el responsori acostumat, i tot seguit començaven a marxar amb l'acompanyament del dol, que en aquell temps solia ser només els familiars i parents. Si la casa era situada al mateix poble, els fossers acostumaven a ser els dos veïns més pròxims; si era una masia propera podien ser quatre veïns i si era un mas allunyat sovint eren sis o vuit, i encara de vegades havien de fer un descans pel camí, com ho indica una pedra del camí de Sota-roca coneguda com el Reposador dels Morts. D'altra banda, els fossers rebien, de la casa del difunt, una coixinera amb pa, llonganissa, nous i avellanes i l'ampolla de vi per agafar forces. En arribar a l'església hi deixaven el difunt i el capellà resava les pregàries apropiades, mentre els fossers es dirigien al cementiri a obrir la fossa, on s'enterrava després de l'ofici de difunts i on el capellà acomiadava el dol. Tot seguit, els fossers buscaven una ombra i es cruspien el pa i la llonganissa, les craques (nous i avellanes) i s'acabaven el vi. Si s'esqueia que era hivern i no hi havia un bon solet ho anaven a fer a l'hostal; les despeses les pagava també la família del difunt.

Cal dir que els fossers sempre eren els masovers més pròxims de la casa del difunt i els dos propietaris més propers eren els caps del dol, o sigui, els que anaven davant del dol dels familiars i eren els que repartien i

encenien les candeles i ciris; la dona del cap del dol era la que feia l'oferta: a l'hora de l'ofertori acudia a l'altar amb la corresponent torxa de set candeles i un panet o bocí de pa amb unes monedes clavades; les candeles i el pa ho portaven dins un cistell rodó que se'n deia cistell d'anar a oferir. El pa ofert se solia donar a la família més pobre del poble i els cèntims a la caixa de les ànimes. Em sembla recordar que la torxa s'apagava al perolet de l'aigua beneïta que l'escolà tenia a punt.(3) Seguidament, començant pels homes, tota la gent del dol oferia les seves candeles enceses a la vegada que besaven l'estola del sacerdot.

Cal dir també que en aquell temps només assistien a l'enterrament els parents, tot i que n'hi havia que vivien molt lluny i era difícil fer-los-hi saber. Però per al dia dels funerals, que se solien celebrar al cap d'uns vuit dies de l'enterrament, hi havia més temps d'avisar tota la parentela, i també de vegades hi assistia algun veí. D'altra banda, les persones que anaven a l'enterrament acostumaven a marxar després de missa; únicament es quedaven a dinar a casa del difunt les que vivien massa lluny. En canvi, el dia del funeral es feia el dinar per a tothom i l'àpat solia consistir en sopa torrada o escudella, carn d'olla i conill, i per postres, ametlles i avellanes torrades. Després de dinar s'acostumava a resar el rosari. Un costum o ritual antic era la presència d'una persona, de les que s'havien quedat per al dinar, a l'entrada de la casa amb una palangana d'aigua i una tovallola penjada al braç, i així tothom que hi entrava s'havia de rentar les mans. També hi havia el costum, en els temps antics, que la família del difunt donés un panet de fleca a cada família assistent;(4) prou que ho recordo que quan era menut estava content quan algú de la família anava a funerals per poder menjar pa de fleca, ja que fora d'aquestes ocasions no en podíem menjar mai. Es menjava per sopar, després d'haver dit el rosari i el parenostre de sufragi pel difunt.

Si bé hem parlat de les obligacions de la dona que anava al cap del dol, no hem dit res de les de l'home del cap del dol. Aquest s'encarregava de repartir les candeles als assistents a les misses, tant el dia de l'enterrament com al funeral, i passava la